

hlášení na podzim 1925. To je něco, o čem by mělo Právo lidu mluvit zcela opatrně. Pan Vachek, který se mnou tehdy jednal, mohl by Právo lidu povědět, nejen jak stál o můj podpis, nýbrž i že hrot prohlášení směřoval v mém pojetí ne proti komunismu, nýbrž proti liberalismu; učinil jsem svůj podpis závislý na odstavci ostře odsuzujícím liberalismus a p. Vachek se podrobil, ačkoliv nerad, — neboť tím ztrácel podpis Hilarův. Hilar jest sice, pokud vím, organisovaný sociální demokrat, ale jen jakýsi luxusní nebo dekorační sociální demokrat, který má ve straně výjimečné postavení. Smí sice kondolovat straně, zemře-li její vůdce V. Němec, ale nemusí podepsat zásadní projev proti liberalismu, poněvadž by si tím rozhněval svého příznivce p. Peroutku . . . Pan Vachek mohl by také říci redakci Práva lidu, že dal jsem svůj podpis na prohlášení jen za podmínky, že naváže náš kroužek styky s komunistickými intelektuály, aby se vytvořila jednotná levá fronta, která by od případu k případu prostředkovala mezi komunisty a socialisty; že přípravné schůze k té levé frontě se konaly v mém bytě v zimě 1925/26; že se jich účastnili kromě nás dvou i pí Benešová, major Pešl (z Národního osvobození), A. M. Piša. V lednu 1926 o poslední takové schůzce bylo mně řečeno, že bychom se mohli příště sejít u pí Anny Marie Tilschové na Malé Straně, ale na pozvání k té schůzce čekám marně dodnes, patrně proto, že p. Vachkovi šlo mnohem více o můj podpis než o vytvoření té levé fronty . . .

Götz píše také v Národním osvobození, že prý jsem se svou poslední polemikou proti němu přizpůsobil Rudému právu. Pan Götz se jako obvykle, mylí. *Týmiž příkrými výrazy* odsoudil jsem to, co nám ztropil v Tvorbě při příležitosti článku Honzlova, v dopise O. Fischerovi v červenci minulého roku; Fischer ho snad nezahodil, i může jej ukázat Götzovi a každému, koho to zajímá; již tam jsem napsal, že jsem s Götzem mravně hotov. Přičemž opakuji: článek Honzlův nebyl „nespravedlivě příkrý a bezohledný“, ani „čiře osobní“, jak píše Götz, nýbrž zcela věcný, loajální a velkou Hilarův příznivý, ale ovšem kritický! Jen byzantinismus, jemuž je Hilar nekritisovatelný, může se nad tím článkem pohoršovat. Nemohu ho zde otiskovat, poněvadž bych na to potřeboval několik čísel Rudého práva; koho věc zajímá, přečte si ho v prvním ročníku Tvorbě.

Mé postavení k politickým stranám jest zcela prosté a jasné. Jsem svým přesvědčením, jak jsem několikrát řekl, levý socialista; a každý nalezne mne na mém místě vždycky, kdykoli půjde o ně. Ale nezavírám se do žádné pozitivní formulky stranické, nemohu se do ní zavírat, poněvadž nejsem a nechci být aktivní politik, poněvadž jsem a chci být i v politice kritik. A není kritiky bez volného poměru ke kritizovaným. Jsem přesvědčen, že jako volný spisovatel a kritik prospívám dobré věci

více než jako aktivní politik, který musí být poslušen ordu své strany; svým volným kritickým slovem a pojetím mohu prospěti víc než slepou příslušností stranickou. Neprošel jsem, jak mně imputuje Právo lidu, nijakými stranami; ale i kdybych byl prošel, neviděl bych v tom nic závadného. Kritik musí mít do všech stran a útvarů přístup, ale takový, „aby z nich mohl naléztí kdykoli i — odstup,“ napsal veliký politik anglický, který rozuměl i dobře literární kritice; a zdůrazňuje, že kritika dělá kritikem *zkušenosti*, kterých ovšem nemůže sbírat ani na Měsíci ani ve své pracovně, nýbrž v politickém životě a boji zcela konkrétním.

To jsou věci mezi vzdělanými národy dávno ujednané, tak jasné jako světlo sluneční. Musím-li zde o nich mluvit, padá hanba za to ne na mne, nýbrž na mé nepřátele, kteří by mně dovedli upřítí nos mezi očima.

Sergej Jesenin: O Rusku a revoluci

Přiznám se bez mučení, že jest mně těžko pochopiti z tohoto výběru (i z jiných básní do češtiny nebo němčiny přeložených) básnickou velikost Jeseninovu, o níž jsem toho tolik slyšel a četl. Snad se neumím vcítit do ruských měř a zvyků, ale některé básně jsou mně přímo potrhané a protrhané násilně bolestnými gesty jako papírové obruče v cirku skoky klaunů. Nevím, ale těžko snáším takového stupně zveřejnění lyriky — nevím, jak bych to jinak řekl —, kde se z vlastní duše udělá průchodní dům a do něho se posadí básník jako harmonikář jejich dryáčnický křiklavých morytátů nebo selbstmorytátů. Jest to lyrika pro můj vkus příliš zteatralisovaná, jako jest mně zteatralisované na příklad divadlo Andrejevovo. Jesenin jest mně nejvíce básníkem tam, kde je nejkliďnější: kde nechá věci přistoupiti k sobě; pak mu sdělují šeptem svá tichá tajemství, jež se mu jinak nepodařilo vytlouci z nich ranami, kdy je jen rozehrmotil, ale nerozppíval. Mathesius píše o něm v pěkném doslovu kritickém, že byl na sklonku svého života na cestě k Puškinovi, na cestě k jistému druhu realismu. Kde k tomu nalézám náběhy, líbí se mi nejvíce.

Překlad tohoto básníka jistě není nic snadného. Jindy kritisovali kritikové (i my jsme si tak vedli v mládí) takovým způsobem, že si položili vedle překladu originál a srovnávali řádku za řádkou nebo sloku za slokou, je-li vystižen dosti spolehlivě její obsah pojmový a logický. (Neznal-li cizí jazyk, z něhož bylo překládáno, a byl-li svědomitý, dal si kritik nějakým známým přeložiti doslova prózou tu kterou báseň a pak srovnával.) Ale to je metoda dětinská. Báseň není řada pojmů nebo představitel oděných slovy, nýbrž stavba světla, barev, zvuků, stínů, dobrodružný vír mihotavých obrazů a tropů, akord obraznosti i citovosti, živý, teplý živočich, kterého neudržíš na vteřinu v mysli v stejné podobě, jako

296 nezachytiš živého úhoře v pevné póze v ruce. Větší význam než převod pojmů nebo představ má pro mne dnes *obdobně* vyvážení zvukových i zrakových, paměťivých i obrazových, pevných i výbušných a sálavých elementů básně. Cizí báseň musí být *úchodiskem nové vlastní tvorby*, a ne stojatým modelem pro trpělivý opis a trpný přenos. Žádám dnes od dobrého překladu básnického nejprve, aby mně podal báseň, jež mnou jako *česká báseň* — jako bych měl před sebou český originál nejnovějšího data — *zachvěje a uvede mne v úžas* novým smyslovým i obrazivým akordem, na který udeří a který ve mně rozzvučí. Ve výboru Mathesiově a Horově jsou básně, kde jsem takový prožitek měl: na příklad v básni „Hotovo! bez návratu ...“

Za správné chápání Shawa

Před nějakou dobou četl jsem v nějakém venkovském listě referát o představení Shawovy Živnosti paní Warrenové tuším v Budějovicích, v němž se vytýkalo, že úloha paní Warrenové byla prý obsazena tak znamenitou herečkou a úloha její dcery Vivie byla prý hrána tak slabě, až prý se proti intenci autorově zvrátil přirozený poměr mezi nima a sympatie divákovy se prý proti vůli autorově přenesly na nemravnou zvrhlou paní Warrenovou, jak známo bývalou nevěstkou a nyní majitelku nevěstinců. A rozpomínám se, že jsem cosi obdobného četl před delším ještě časem v nějakém pražském dramatickém referátě při příležitosti reprisy této hry v Stavovském divadle: tam se také tvrdilo, že pí Hübnerová hraje matku tak výborně a sl. Ostrčilová dceru tak mdle, až nastává proti vůli autorově přesun sympatie divákovy. Nuže, to je pojmání věci venkoncem zvrácené, přímo protishawovské. V pojetí Shawově matka Warrenová *jest* úctyhodná osoba: paní Warrenová měla strašlivé mládí, v němž zakoušela jen ran, nadávek a hladu jako nemanželské dítě rybářky. Měla na vybranou buď umřít bídou jako ctnostná dělnice, nebo se zachránit jako prostitutka. *A učinila podle Shawa dobře, že se zachránila jako prostitutka.* K této své záchráně potřebovala všech svých zdravých pudů, vši své mravní energie a síly. Paní Warrenová neopíjela se jako jiné nevěstky, nepromrhávala svého výdělku, nýbrž počítala, spořila jako každý hospodářsky zdravý a silný člověk. *Shaw chce říci, že největší zlo je chudoba* — s jejím překonáním se musí začít, ať tou, ať onou cestou. Paní Warrenová je ve *svém položení a postavení osoba docela úctyhodná*: má sebevládu, má vůli dobrati se samostatného života, dovede se probít ze zoufalé situace. Má sílu, a proto má i svou hodnotu a svou mravnost. Kdyby se byla narodila v takovém položení, že by jí byla svěřena jako vojevůdci armáda, jistě by jí byla nezničila, nýbrž dovedla k vítězství.

Řekne-li Vivie: „Má drahá matko, jsi obdivuhodná žena, jsi silnější než celá Anglie,“ miní to vážně. Paní Warrenová je v pojetí Shawově *kladná sociální síla*, vinou špatné společenské organizace pouze špatně umístěná. Jen v jedné věci je paní Warrenová v nepravu: když žádá podle sentimentálních receptů starorodinných od své dcery vděčnost a lásku. Tu se zproteňuje sama své velkolepě drsné a surové věcnosti a propadá sentimentálním konvencím. A v právu je Vivie, když jí sice chápe, ano se jí i do jisté míry obdivuje, a přece odmítá žít s ní společně. Poněvadž Vivie je svéprávná mravní osobnost, kdežto paní Warrenová *jest* nevypracovaný a nerozlišený typus sociální, spíš živočich než člověk.

Tedy: Obě hlavní figury Shawovy, i matka i dcera, jsou v právu, každá jiným způsobem; v právu je však zejména matka, uživila-li sebe a dceru, byť způsobem, který měštlák zavrhuje; nemravná by bývala, kdyby byla s dcerou v ctnosti zemřela hladem. V tom *jest* umění Shawovo, jak proti sobě postavil a vyvážil životní sílu a oprávněnost i matky i dcery. Hrne-li určitá část kritiky své sympatie jen na dceru, chybuje a není práva pojetí Shawovu.

Družstevní práce

vydala v poslední době dvousvazkový román *George Meredith Rhodu Flemingovou*, práci největšího anglického romanopisce doby viktoriánské, který v nejednom směru předjímá básnický dnešek anglický. Ale přesto není možno souhlasiti s volbou právě tohoto díla Meredithova, které vzniklo v šedesátých letech 19. století a rozhodně nenáleží mezi vrcholné romány geniálního dušezpytce anglického. Meredith necenil nikdy vysoko tohoto románu a později zošklivil si ho tak, že radil jednomu svému dopisovateli, aby ho ani nečetl. Souhlasím úplně s monografistou Meredithovým J. B. Priestleyem, který klade Rhodu Flemingovou mezi slabší díla Meredithova a nazývá poslední část tohoto románu „divokým snem“, poněvadž *jest* mu prostě neuvěřitelnou touha Rhodina, aby si její sestra vzala za manžela Sedgetta. Rozhodně jsme si mohli na Rhodu Flemingovou počkat, pokud nebudeme míti přeloženy všechny vrcholné romány Meredithovy, v nichž je tvůrcem charakterů, na něž se nezapomíná. Mnohem těžšího faux pas dopustila se táž edice, když zařadila mezi své knihy román *J. V. Rosálka Nová země*. To je kolportáž a reportáž zcela nízké známky, umělecky i básnicky úplná nicota; má to snad jen jakousi cenu dokumentární. Družstevní práce měla donedávna alespoň slušnou úroveň; zde vyšel průbojný Vančurův Pekař Marhoul, zde umělecky opravdové Brody Kličkovy, zde slibný Souhlas Miloslava Nohejla. To zavazuje. — Se slovenským románem